

**До спеціалізованої вченої ради К 61.051.02
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
за адресою: 88000, м. Ужгород, вул. Університетська, 14, ауд. 401**

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертаційне дослідження Костьов'ят Ганни Ігорівни
**«Державна політика стимулювання
соціально-економічного розвитку в умовах євроінтеграції»**
представлену до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата
економічних наук зі спеціальності
08.00.03 – Економіка та управління національним господарством

Актуальність теми дослідження. Аналіз дисертаційного дослідження, автореферату і публікацій автора дисертації за темою дослідження дозволяє висловити такі судження та висновки стосовно відповідності представленої кваліфікаційної наукової праці вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567.

Актуальність теми дослідження не викликає сумнівів, з огляду на необхідність формування державної політики соціально-економічного розвитку. Особливо це питання актуалізується в сучасних умовах євроінтеграційних процесів та є однією з найбільш важливих та ключових проблем сучасної економічної науки і практики.

Динаміка відновлення макроекономічних показників України після кризи 2013-2015 років залишається критично повільною. Тимчасова анексія Криму та тимчасова окупація значної частини Донбасу суттєво послабили економіку держави. З'явилася низка диспропорцій у структурі виробництва, нагромаджуються проблеми економічного та соціального характеру. Вирішення актуальних питань негативного демографічного балансу та трудової міграції; належного фінансування освіти, медицини, культури, спорту; підвищення стандартів надання послуг у житлово-комунальній сфері,

забезпечення питань природоохоронної діяльності неможливе без підвищення ефективності та конкурентоздатності національної економіки. Адекватна державна підтримка стимулювання соціально-економічного розвитку дієвими механізмами та інструментами дозволить суттєво покращити показники сталого розвитку України. На цьому шляху доцільно використати позитивний досвід держав Європейського Союзу. Зокрема тих, що здійснили необхідні соціально-економічні трансформації при переході від планової командно-адміністративної системи до ринкової економіки.

Відповідно все вищезазначене обумовлює актуальність, наукову цінність та значущість теми дисертаційного дослідження Костьов'ят Г. І. «Державна політика стимулювання соціально-економічного розвитку в умовах євроінтеграції», що зосереджується на формуванні в сучасних умовах особливостей державного стимулювання соціально-економічного розвитку, з метою наповнення зазначеної концепції новим змістом, виходячи зокрема з новітніх наукових напрацювань в даній сфері. Отже, вибір здобувачем теми дисертаційного дослідження є логічним, виправданим та таким, що об'єктивно витребуваний часом, зокрема, необхідністю пошуків соціально-економічного розвитку шляхом державної політики стимулювання в умовах європейської інтеграції.

Зв'язок роботи з науковими темами, програмами, планами. Дисертаційне дослідження Костьов'ят Г. І. виконано в межах планів наукових досліджень економічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Дисертація виконана на кафедрі економіки і підприємництва відповідно до її наукових програм, зокрема теми «Формування механізмів активізації потенціалу економічної системи Закарпаття в умовах глобалізації» (номер державної реєстрації 0116U003557) в межах якої автором проаналізовано макроекономічні показники, які є системоутворюючими чинниками соціально-економічного розвитку та на їх основі запропоновано

модель державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку під впливом євроінтеграційних процесів.

Участь у науковій темі підтверджує зв'язок даного дисертаційного дослідження з важливими напрямками розвитку вітчизняної економічної науки. Тематика, мета, завдання та результати досліджень підтверджують відповідність роботи паспорту наукової спеціальності 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційна робота Костьов'ят Г. І. виконана відповідно до загальнонаукових принципів і підходів та спеціально-наукових методів пізнання суспільно-економічних явищ і процесів. Здійснено вдалий перехід від теоретико-методологічного рівня до науково-прикладного з отриманням науково-практичних висновків та рекомендацій. Це значною мірою обумовлено характером дослідницької бази – дисертантом використано наукові надбання вітчизняних та зарубіжних фахівців в сфері управління національним господарством, які торкались дослідження проблематики соціально-економічного розвитку. Інформаційною базою дослідження були законодавчі та нормативно-правові акти України, статистичні матеріали Державної служби статистики України, офіційні публікації міжнародних організацій.

Мета, завдання і висновки дисертаційної роботи є узгодженими. Структура роботи обумовлена завданнями, що ставилися дисертанткою для досягнення мети дослідження, а саме:

- дослідити сутність та цілі державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку;
- виявити особливості та пріоритети державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку в умовах євроінтеграційних процесів;
- дослідити тенденції та проблеми соціально-економічного розвитку країни;

- здійснити моніторинг показників макроекономічних змін під впливом євроінтеграційних процесів;
- запропонувати теорію адаптивної моделі державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку під впливом євроінтеграційних процесів;
- проаналізувати можливості застосування рекомендацій ЄС щодо підвищення ефективності державного стратегічного менеджменту.
- обґрунтувати механізми державного стимулювання розвитку підприємств реального сектора економіки в аспекті євроінтеграції.

Вищезазначені завдання були вирішені у відповідних розділах та підрозділах дисертаційного дослідження, що дозволяє зробити висновок про досягнення здобувачем поставленої мети – поглиблення теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо обґрунтування державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку та пошук напрямів її удосконалення в умовах євроінтеграції

Об'єктом дисертаційного дослідження автор визначила процес реалізації державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку в умовах євроінтеграції. Предметом дослідження визначено теоретико-методичні положення та практичні засади формування державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку.

Основні результати дисертаційного дослідження пройшли апробацію на різного рівня наукових заходах, у тому числі і міжнародних: міжнародній науково-практичній інтернет-конференції : Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Дев'ять економіко-правові дискусії» (м. Львів, 2015); I Міжнародної науково-практичної конференції «Фінансово-кредитна система: вектор розвитку для України» (м. Ужгород, 2015); Actual Economy: Local Solutions for Global Challenges (Prague CZ, 2015); «The Sixth International Conference on Economic Sciences». «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH (Vienna, 2015); IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Розвиток фінансового ринку в Україні:

проблеми та перспективи» (м. Полтава, 2016); Міжнародній науково-практичній конференції «Регіональні проблеми розвитку територіальних систем: теорія, практика, перспективи» (м. Ужгород, 2016); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні економічні, соціальні та екологічні детермінанти активізації розвитку країни та її регіонів» (м. Ужгород, 2017); International conference «Regional sustainable development – through competitiveness, innovation and human capital» (Romania, 2018); Міжнародний форум молодих науковців та дослідників «Science and study» (м. Київ, 2019).

Достатньою є кількість публікацій у наукових фахових вітчизняних виданнях, що включені до наукометричних баз даних та закордонних виданнях. Всього за результатами дисертаційної роботи опубліковано 17 праць. Загальний обсяг публікацій – 4,6 друк. арк. з яких особисто автору належить 4,0 друк. арк.

Обґрунтованість наукових положень дисертаційної роботи Костьов'ят Г.І. підтверджує отримання низки довідок про застосування результатів дослідження у практичній діяльності органів державної влади. Зокрема, довідки виданої Департаментом економічного розвитку і торгівлі Закарпатської облдержадміністрації (номер державної реєстрації № 01-07/488 від 10.06.2019р.), довідки виданої Департаментом соціального захисту населення Закарпатської облдержадміністрації (номер державної реєстрації № 1628/02.1.4-10 від 02.05.2019р.).

Результати дослідження використовуються в навчальному процесі ДВНЗ «Ужгородський національний університет» при викладанні дисциплін «Фінанси» та «Національна економіка» (довідка №2011/01-11 від 29.05.2019 р.).

За структурою дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 214 сторінок, з них основного тексту – 192 сторінки. Список використаних джерел налічує 194 найменування.

Наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в наукових працях. Обрані об'єкт і предмет дослідження обумовили підходи

автора до визначення наукової новизни одержаних результатів, що полягає в запропонованій вперше моделі державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку під впливом євроінтеграційних процесів, в якій обґрунтовано, що державна політика стимулювання діє на соціально-економічний розвиток в ролі певного каталізатора за допомогою правильно побудованого механізму стимулювання та вірно визначених інструментів, які сприятимуть появі синергетичного ефекту від взаємодії трьох систем: економічної, соціальної та євроінтеграційної.

Автором удосконалено понятійно-категоріальний апарат шляхом авторського уточнення поняття «стимулювання» соціально-економічного розвитку, яке, на відміну від поширених, розглядається як визначальний елемент політики соціально-економічного розвитку та визначається як відповідний механізм, що включає основні форми та інструменти, які реалізується відповідно до загальноприйнятих економічних принципів і мають взаємозв'язок між учасниками розширеного відтворення валового соціально-економічного продукту на користь реалізації як макроекономічних цілей і загальнонаціональних пріоритетів, так і внутрішньо-регіональних цільових установок системного характеру.

Удосконалено наукові підходи щодо визначення загальних засад створення державної політики стимулювання соціально-економічному в умовах євроінтеграції, які насамперед повинні спрямовуватися на підвищення конкурентоспроможності національної економіки шляхом вдосконалення її структури; зміцнення конкурентних позицій шляхом стимулювання діяльності підприємств в структурному слабкому регіоні, надаючи перевагу тим підприємствам, які можуть працювати на міжрегіональному рівні у сфері промислового виробництва та комунальних послуг.

Отримало подальший розвиток визначення поняття «державна політика стимулювання», яку необхідно розглядати як частину соціально-економічної політики держави або створених нею спеціальних інститутів влади, які здійснюють підготовку системотворчих регуляторів для досягнення

макроекономічних та мікроекономічних цілей та загальнонаціональних інтересів.

Отримало подальший розвиток обґрунтування переліку відповідних заходів та інструментів для пом'якшення негативних наслідків сучасної кризи можливе за умови створення ефективного організаційно-економічного механізму, що на відмінну від існуючих, здатний забезпечити сталу підтримку фінансово-економічної дієздатності підприємств через систему дієвих нормативно-правових та регуляторних актів; Отримало подальший розвиток обґрунтування доцільності використання позитивного досвіду державного стратегічного менеджменту країн ЄС для України, що дозволить розширити свій потенціал, підвищити рівень ефективності, забезпечити дотримання принципів та стандартів, шляхом: оптимізації нормативно-правової бази; впровадження дієвого інформаційного забезпечення; впровадження системи моніторингу та контролінгу; моделювання процесів розвитку; правильного стратегічного менеджменту; забезпечення кібербезпеки та захисту мереж; систематизації механізмів впливу стратегічного менеджменту на бізнес-результати; впровадження навчальних тренінгів для всіх учасників бюджетного процесу; розробки нових умов для співпраці України з європейськими організаціями та фондами; створення фінансової підтримки державного й регіонального характеру; розвиток науково-дослідних мереж/баз; оновлення програм прикордонного співробітництва; використання потенційних можливостей систем та навколишнього середовища.

Сформульовані в дисертації та публікаціях здобувача наукові положення, висновки та рекомендації, спрямовані на вирішення поставленої мети і розв'язання зумовлених нею задач, в цілому є обґрунтованими та переконливими.

Деякі з отриманих результатів дисертаційного дослідження знайшли своє відображення у публікаціях дисертанта. За своєю тематикою вони відповідають обраним темам дослідження.

Оцінка змісту дисертації та ідентичності її автореферату та основним положенням. Структура наукового дослідження характеризується логічною побудовою та відповідає її змісту та завданням.

У *Вступі* автором обґрунтовано вибір теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами; сформульовано мету та завдання дослідження; визначено об'єкт, предмет і методи дослідження; висвітлено наукову новизну і практичне значення одержаних результатів; наведено дані про апробацію результатів дослідження і публікації, структуру і обсяг дисертації.

У *Розділі 1* дисертаційної роботи розглянуто сфери державної політики соціально-економічного розвитку (с. 23-24, рис. 1.1) та детально досліджуються поняття «стимулювання» (с. 25-28), «мотив» (с. 27), «соціальна політика» (с. 30-31). Автор здійснює глибокий теоретичний аналіз основних цілей державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку в контексті стратегії сталого розвитку. Як вагомий результат, побудовано концептуальну модель державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку (с. 38, рис. 1.4).

Показано, що головними інструментами державної соціально-економічної політики є прями, адміністративні та економічні методи (с. 46, рис. 1.8). Заслуговує на увагу схема взаємодії складових державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку (с. 56, рис. 1.9).

Встановлено, що розвиток економічної співпраці України з Європейським Союзом дозволить здійснювати більш раціональний розподіл державних ресурсів, підвищити ефективність економічних процесів, що прогнозовано матиме позитивну динаміку сталого економічного зростання України на довгострокову перспективу. Автором здійснено SWOT-аналіз експортної діяльності вітчизняних промислових підприємств внаслідок інтеграції України до ЄС (с. 67-68, табл. 1.5).

У *Розділі 2* дисертант ґрунтовно проаналізував макроекономічні показники соціально-економічного розвитку країни. Зокрема, показник ВВП (с. 74-76), рівень безробіття (с. 79), індекс інфляції (с. 80-81). Досліджено товарну структуру українського імпорту-експорту та динаміку зовнішньої торгівлі з основними країнами-партнерами у складі Європейського Союзу (с. 89-91).

Показано, що важливим інструментом є державні цільові програми розвитку, які діють як на національному, так і регіональному рівнях. Здійснено класифікацію державних цільових програм (с. 99-100, рис. 2.14), заслуговує на увагу запропонована схема оцінки цільових програм (с. 101-102, рис. 2.15). Проаналізовано місце України у різноманітних міжнародних рейтингах.

Розділ 3 дисертаційного дослідження присвячено дослідженню стратегічних підходів до вдосконалення державної політики соціально-економічного розвитку України в умовах євроінтеграційних процесів.

Автором розроблено економетричну модель з результативним показником – рівнем реального ВВП, що дозволяє оцінити співвідношення між показниками макроекономічного розвитку України та сприяє прогнозуванню показників соціально-економічного розвитку (с. 135-142). Проведено економіко-математичний аналіз розробленої моделі.

Здійснено детальний аналіз позитивних зрушень в напрямку утвердження європейських стандартів у соціально-економічній сфері за період євроінтеграції: отримання Україною статусу країни з ринковою економікою, виведення української економіки на траєкторію сталого розвитку, зниження інфляції, зниження рівня безробіття, збільшення обсягів міжнародної торгівлі, реформування банківської сфери та сфери страхових послуг, поступове впровадження європейських стандартів; перехід до інституціональної моделі ринкових перетворень, поєднання політики структурних змін та економічного зростання з активною соціальною політикою держави.

У *Висновках* автором узагальнено основні результати проведеного дослідження та викладено їх в межах окремих положень.

Основні положення висновки, рекомендації та узагальнення дисертації системно, послідовно і належно відображено в змісті автореферату здобувача.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Загалом позитивно оцінюючи та відзначаючи достатній рівень підготовки дисертаційної роботи, належний рівень наукової новизни результатів дослідження Костов'ят Г.І. доцільно виокремити низку зауважень та суперечливих положень дисертації, що мають стати предметом дискусії під час публічного захисту.

1. У дисертаційній роботі відсутній аналіз нормативно-правового забезпечення державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку. На наш погляд, такий аналіз та практичні пропозиції удосконалення нормативно-правового забезпечення суттєво б збагатили дослідження.

2. При побудові багатофакторної регресійної моделі (с. 139, табл. 3.3) не проведено достатню кількість спостережень макроекономічних показників за роками. Для забезпечення адекватності моделі кількість спостережень повинна бути більшою, ніж кількість факторів щонайменше у п'ять разів. При розробці моделі в роботі використано 12 років та 5 факторів.

3. У дисертаційному дослідженні не розглянуто актуальні питання інституціонального забезпечення соціально-економічного розвитку в умовах євроінтеграції, які є важливими гарантами забезпечення стабільності такого розвитку.

4. В другому розділі дисертантка проводить ґрунтовний аналіз динаміки макроекономічних показників соціально-економічного розвитку. Разом з тим, авторка робить низку дискусійних, а інколи і нелогічних висновків. Зокрема, «Україна протягом останніх років входить до десятки найбідніших країн світу» (с. 186), «Дослідження ринку праці показало, що рівень безробіття зростає з кожним роком» (с. 130), «Показник ВВП України порівняно з сусідніми країнами за даними Міжнародного валютного фонду 2018 року значно відстає» (с. 10 автореферату).

5. Практичне значення одержаних результатів підтверджено відповідними довідками Департаменту економічного розвитку і торгівлі Закарпатської облдержадміністрації та Департаменту соціального захисту населення Закарпатської облдержадміністрації. Дисертаційне дослідження виграло б, якби були ще практичні впровадження в діяльність підприємств.

6. В тексті дисертації та автореферату зустрічаються некоректні формулювання («нарощувати бізнес-клімат» (с. 145, 181) тощо) та деякі орфографічні помилки.

Підсумовуючи, треба зазначити, що вказані зауваження і суперечливі положення дослідження не зменшують наукового доробку дисертанта.

Висновок про відповідність дисертації вимогам МОН України.

Дисертація Костьов'ят Г. І. представляє собою одноосібно виконану завершену наукову працю, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що розв'язують актуальну наукову задачу – поглиблення теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо обґрунтування державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку, пошук напрямів її удосконалення в умовах євроінтеграції.

Автореферат відповідає встановленим вимогам і відображає основні положення дисертаційної роботи. Наукові публікації свідчать про належний рівень апробації наукових ідей автора.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю та достовірністю, науковою та практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях, а також за оформленням, дисертація Костьов'ят Г. І. на тему: «Державна політика стимулювання соціально-економічного розвитку в умовах євроінтеграції» відповідає вимогам п.п. 9, 11, 12, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 р. зі змінами.

Враховуючи вищенаведене, є підстави зробити висновок, що дисертація на тему: «Державна політика стимулювання соціально-економічного розвитку в умовах євроінтеграції», подана на здобуття ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством, відповідає нормативним вимогам, що ставляться МОН України до робіт такого характеру, а її автор – Костьов'ят Ганна Ігорівна за результатами публічного захисту в установленому порядку заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

Доктор економічних наук, доцент,
декан економічного факультету
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Р. Р. Білоскурський

